

Bevezetés

Amikor a zsidóság szerepe kerül szóba a magyar labdarúgással kapcsolatban, valószínűleg kevesen gondolnák, hogy milyen fontos szerepet játszott – elsősorban a városi fiatalok révén – abban, hogy Magyarország már a 20. század elején számottevő tényezővé vált Európa labdarúgásában.

Természetesen eleve furcsa dolog sportolóknál vallási vagy származási hovatartozást keresni, hiszen nyilvánvalóan nem ez játszik a pályán. Nem a vallás és nem a származás rúgja a gólokat, vagy védi ki a nagy lövéseket. Mindez inkább arról a korról mesél nekünk, amelyben számon tartották ezeket az adatokat, hogy aztán a második világháborúban egészen tragikus módon jogaitól, majd sokszor életüktől is megfoszták miatta a zsidó vagy zsidó származású polgárokat. Az ember azonban élni akar, és természetesen játszani is, hogy az öltözőben és a játék közben eltűnjön mindaz, ami mesterségesen elválaszt bennünket egymástól, és a közös cél elfeledtesse azt, amivel úgylépten-nyomon találkozunk társadalmi előítéletek vagy éppen a politika gerjesztette feszültségek formájában.

Amikor a tanulmányokat böngésszük, egészen elképesztő olvasni, mennyi remek tehetség került ki a labdarúgásban a zsidó származású magyarok közül. Sokszor olyan hatást gyakoroltak a szakmájukra, ami Európa- vagy világszerte hírnevet szerzett nekik. Nagyjából a svájci világbajnokságig (1954) követjük nyomon a labdarúgásban tevékenykedő zsidó magyarokat, hiszen a holokauszt miatt óriási veszteség érte a magyar zsidóságot, másrészt a világháború után a származást hivatalosan már nem tartották nyilván, és a vallást is erősen háttérbe szorították.

A klubok közül a tanulmányokban markánsan szerepel az MTK csapata, amely mai napig a magyarországi zsidóság legfontosabb, identitását büszkén vállaló egyesülete, de megjelenik a korábban jelentős hatású VAC is, amely kifejezetten cionista klubként határozta meg magát.

A kezdetekről szóló tanulmányban a profi bajnokság bevezetéséig tekintjük át a – leginkább budapesti – zsidóság szerepét a labdarúgás elterjedésében és népszerűvé válásában. Ekkor alakulnak az egyesületek, ekkor indulnak a válogatott találkozók, és ekkor születnek az első sztárok is a labdarúgópályán. Megtudhatjuk azt is, hogy az első világháború után miért csökkent le jelentősen a korábban igencsak szép számú zsidó származású futballisták aránya.

Sötét fejezete a korszaknak a zsidóságot a futballpályán vagy a nézőtéren ért atrocitások kérdése is, valamint az 1939-es második zsidótörvény alapján történt „zsidótlanítás”, amely kizárta a zsidó származású játékvezetőket, a csapatok vezetésében lévőket, és természetesen a futballistákat is. Feloszlatták az MTK-t, és a háborús időkben számos egykori vezető, edző, játékos – köztük sokszoros válogatottak is – a holokauszt áldozatai lettek. Röviden kitérünk azokra is, akik nem éltek túl az üldöztetést vagy a munkaszolgálat közben veszítették életüket, hogy aztán a háború utáni újjáépítés és társadalmi átalakulás kérdését is megvizsgáljuk.

Akik túléltek, azoknak jó része külföldön szerzett magának hírnevet, a világ számos országában értek el a csapataikkal bajnoki címet vagy nemzetközi kupagyőzelmeket.

Külön tanulmány vizsgálja azoknak a zsidó származású labdarúgóknak és edzőknek a sorsát, akik még a második világháború előtt vándorbotot vettek a kezükbe, és külföldön kamatoztatták megszerzett tudásukat. A legjelentősebb az 1930-as években Olaszországban munkát vállaló edzők áradata volt, de lényegében Európa minden országába jutott a magyar tehetségekből.

A végén megismerkedhetünk néhány jelentős személy életútjával, a hozzájuk kapcsolódó kalandokkal, olykor legendákkal, hogy valamennyire közelebb kerülhessenek hozzánk, és megelevenedjenek a személyiségek is az adatsorok mögött.

Úgy gondoljuk, hogy a Holokauszt Emlékközpont 2025-ös időszaki kiállítása – amelyhez a tanulmányok készültek – és az azt kísérő szövegek alkalmasak lesznek arra, hogy ízelítőt kapjunk a futballőrület első korszakából, és természetesen a tárgyi emlékek segítségével is megidézzük a társadalmi viszonyok mellett azt a futballhőskort, amelyben a magyarországi zsidóság igen jelentős szerepet játszott, és hozzájárult a sportág magyar aranykorához is.